

השבועה שנשבע משה ליתרו

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יֵתֵר חַתָּנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶיךָ נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל אֲחִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹנִים חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתֵרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם: (שמות ד יח).¹

שמות רבה פרשה ד סימן א

"וילך משה וישב אל יתר חותנו" – זהו שכתוב: "מי יעלה בהר ה' ומי יקים במקום קדשו: נקי כפים ובר לבב אֲשֶׁר לֹא נָשָׂא לְשׂוֹא נֶפֶשׁוֹ וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה" (תהלים כד ג-ד). מי יוכל לעלות בהר ה'? מי שיש בו מדות הללו וכולן נאמרו במשה. "נקי כפים" – זה משה, שנאמר: "לא חמור אחד מהם נשאתי" (במדבר טז טו) – אם נטל חמור משלהן מה שנה מן הליסטים?² אלא כך אמר משה: כל אותן המסעות שהיינו נוסעים במדבר, לא אמרתי לאחד מהן שיטול דבר משלי ויטעון על חמורו...³ "ובר לבב" – זה משה שלא הלך בשליחותו של הקב"ה עד שנתברר על עסקיו, שנאמר: "הנה אנכי בא אל בני ישראל... ואמרו לי מה שמו? מה אומר אליהם?".⁴ "אשר לא נשא לשוא נפשו"⁵ – זה נפשו של מצרי שלא הרג את המצרי עד שעמד עליו בדין והרגו וראה שחייב מיתה.⁶ "ולא נשבע למרמה" – זה משה, כשהלך אצל יתרו נשבע לו שלא ילך חוץ מדעתו. וכשהלך בשליחותו של הקב"ה הלך אצל יתרו והתיר שבועתו. זהו שכתוב: "וישב אל יתר חותנו".⁷

שמות רבה (שנאן) פרשה א סימן לג

"ויואל משה לשבת את האיש" (שמות ב כא) – ר' יהודה אמר: שנשבע לו, ואין "ויואל" אלא לשון שבועה, שנאמר: "ויואל שאול את העם" (שמואל א יד כד). ולמה השביעו? אמר לו: יודע אני שיעקב אביכם, כשנתן לו לבן בנותיו, נטלן והלך לו חוץ מדעתו. שמא אני נותן לך את בתי, את עושה כך? מיד נשבע לו ונתן לו את צפורה,

¹ הסתיימה ההתגלות בסנה. לאחר סירובים חוזרים ונשנים, מקבל משה על עצמו, לבסוף, את השליחות (אם כי לא בחווה רבה ורק לאחר שהקב"ה כועס עליו, ראה פרק ד פסוקים יג-יז וגם הסכמה ברורה לא שמענו שם). לאן מועדות פניו? מהי תחנתו הראשונה? מדין. להיפרד מחותנו שהטיב עמו ולקחת איתו את אשתו וילדיו. ואולי גם להחזיר את הצאן אל נווהו ולהעביר את התפקיד למישהו אחר. ראה דברינו **ומשה היה רועה** בפרשה זו. האם יש כאן משהו יוצא דופן? האם מישהו ציפה שיתנהג אחרת? למשל, שיעזוב הכל וילך ישר למצרים? בלי להיפרד וואו בלי לקחת את אשתו וילדיו? שיברח כמו שיעקב ברח מלבן? אם כל מה שעשה משה שלא גנב חמור ממישהו בישראל, מה חידוש הוא? מה בכך מזכה אותו לעלות בהר ה'?

² אפשר לטעון קצת אחרת, כפי שאכן הסבירו רוב המדרשים והפרשנים בפרשת קרח, על הפסוק "לא חמור אחד מהם נשאתי", שבדין היה למשה לקבל את הוצאותיו מקופת הציבור ולא היה צריך להוציא מכספו הפרטי. ראה רש"י שם שמקשר פסוק זה ישר לתחילת השליחות בה אנו עוסקים: "אפילו כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור, והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי". ומקורו הוא כנראה מדרש במדבר רבה שם (פרשה יח סימן י): "לא חמור אחד מהם נשאתי – מה שהיה דרכי ליטול לא נטלתי מהם. בנוהג שבעולם, אדם שהוא עושה בהקדש נוטל שכרו מן ההקדש ואני בשעה שהייתי יורד מן מדין למצרים היה דרכי ליטול מהן חמור שבשביל צרכיהם ירדתי ולא נטלתי. וכן שמואל הצדיק אמר (שמואל א ב) הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי". ולא כולם נהגו כך, ראה מסכת ברכות דף י ע"ב: "ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה – אמר אביי ואיתמא רבי יצחק: הרוצה ליהנות – יהנה כאלישע, ושאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר: ותשובתו הרמתה כי שם ביתו". וזה נושא מעניין אחר ואכמ"ל.

³ נתברר על עסקיו – עד שלא ברר בדיוק מהם שליחותו ותפקידו המדויקים ומה חלקו בהנהגה מול חלקו של אהרון ואחרים. ראה ויקרא רבה י א ושמות רבה ג טז-יז וגם זה נושא מעניין אך נפרד שיש לדון בו בפעם אחרת ואכמ"ל.

⁴ כתוב בפסוק "נפשו" עם וא"ו, אבל הקרי הוא "נפשי". ובמקומות רבים במקרא כתוב וא"ו וההיגוי הוא חריק, כמו "הוא".

⁵ הקשר לעשרת הדברות, כולל הפסקה הבאה, הוא ברור וגלוי: לא תחמוד, לא תשא, לא תגנוב וכו'. והוא חד ביותר ב"לא תרצח".

⁶ מי יעלה בהר ה' ויביא את לוחות הברית שכתוב בהם לא תחמוד, לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ולא תרצח! מי שהתנסה ברצח, אמנם על פי דין.

⁷ ראה רש"י על הפסוק שלנו: "וישב אל יתר חתנו" – ליטול רשות, שהיה נשבע לו. ושבעה שמות היו לו רעואל, יתר, יתרו, קני, חובב, חבר, פוטיאל". מה עניין אזכור שבעה שמותיו של יתרו כאן? לרמז על שבועה? לומר שאין להתחכם ולומר שזה לא אותו האיש. הוא האיש, הוא חותנו של משה שנשבע לו. עכ"פ למדנו שמשה נשבע ליתרו ולא יכל ללכת ולעשות שליחותו של הקב"ה ולהוציא את ישראל ממצרים עד שיתרו יתיר לו את שבועתו. וגם לא יכל לעלות להר סיני ולהוריד תורה לעם ישראל לולא שנתן לו יתרו רשות. הוא יתרו שבא לבקר את משה ערב מתן תורה ומלמדו סדרי דין ומשפט. הוא יתרו שלא הניח עבודה זרה בעולם שלא עבדה (מכילתא יתרו) ושפיטם עגלים לעבודה זרה (בבא בתרא קט ע"ב). ועדיין לא למדנו, מהי אותה שבועה? על מה בדיוק נשבע משה ליתרו והיכן?

בתו.⁸ ור' נחמיה אומר: קבל עליו ללון עמו, ואין ויואל אלא לשון לינה, שנאמר: "הואיל נא ולין" (שופטים יט ו). ורבותינו אומרים: קבל עליו לרעות צאנו.⁹

מסכת נדרים דף סה עמוד א

תניא: המודר הנאה מחבירו - אין מתירין לו אלא בפניו. מנא הני מילי? אמר רב נחמן, דכתיב: "ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך". אמר לו: במדין נדרת - לך והתר נדרך במדין. דכתיב: "ויואל משה", אין אלה אלא שבועה.¹⁰

שמות רבה פרשה ד סימן ב

"וילך משה וישב אל יתר חותנו". זהו שכתוב: "בְּכָל יַת אֱהָב הָרַע וְאֶחָ לְצָרָה יוֹלֵד" (משלי יז יז) - מי היה אֱהָב הָרַע? זה יתרו שקבל למשה שהיה בורח מפני פרעה. מכאן אתה למד: מי שקבל על עצמו לעשות מצוה, אין אותה מצוה פוסקת מביתו. מצותו של יתרו שקבל בתוך ביתו גואל שברח מפני השונא, עמד מביתו שקבל לשונא שברח מפני הגואל...¹¹ ובשעה שאמר לו הקב"ה: "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה", אמר לו: ריבון העולם, איני יכול, מפני שקבלני יתרו ופתח לי ביתו ואני עמו כבן; ומי שהוא פותח פתחו לחברו, נפשו חייב לו. וכן אתה מוצא באליהו בשעה שהלך אצל צרפית האלמנה מת בנה. התחיל מתחנן ואומר: "הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה?" (מלכים א יז כ) ... וכן אליהו היה לו להחיות אבותיו כמו בן הצרפית אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו. לכך אמר משה לפני הקב"ה: קבלני יתרו ונהג בי כבוד איני הולך אלא ברשותו, לכך כתיב וילך משה וישב אל יתר חותנו.¹²

שמות רבה פרשה ד סימן ד

⁸ השבועה היא שלא יקח את בתו ציפורה ואולי גם נכדיו בלי רשות, כמו שאומר לבן ליעקב: "הבנות בנותי והבנים בני". איזו מן חובה היא, לגור בבית החם עד מותו? האם זה היה המנהג בימי קדם? ושוב, אגב, אנו שומעים ביקורת על יעקב. כבר התפרסם הדבר אצל בני קדם שהעברים לוקחים את משפחתם ממשפחת האב בלי רשות! אבל אחרי הביקורת הסמויה על יעקב, כאן העניין חמור יותר שכן אצל יעקב לא שמענו שנשבע על כך ללבן, רק הלך בלי להיפרד ממנו "וגנב" את בנותיו. וכאן, אומר המדרש הייתה שבועה, אין "ויואל" אלא לשון שבועה. וכן הוא במדרשים רבים אשר גם אם דנים בנושא אחר, מסתמכים על פסוק זה בפשטות ש"ויואל" הוא מלשון שבועה. ראה למשל מדרש שכל טוב להלן. ההוכחה משאול (ראה שמואל א יד כד: "וַיֵּאָל שְׂאוּל אֶת הָעָם לְאֹמֶר אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל לֶחֶם עַד הָעֶרֶב וְנִקְמְתִי מֵאִיבֵי") היא ברורה. שם גם כל הפרשה שיונתן עבר על השבועה והעם פדה אותו (שגם זו פרשה מעניינת שיש לדון בה). אבל אצלנו, אין זה הפשט. הפשט הוא: הואיל - הסכים, התרצה. ראה רש"י בראשית יח לא, רד"ק שמואל ב ז כט, מצודות שופטים יז יא, שמואל יב כב, הושע ה יא, איוב ו ט וכן רבים. אך המדרש בשלו וכמוהו מדרשים רבים נוספים. ראה מדרש תנחומא כאן שגם הוא מפרש שמשה נשבע ליתרו "שלא יעשה לו כמו שאמר לבן ליעקב אם תענה את בנותי". ובמדרש אגדה (בובר): "ויואל משה - שנשבע לו כמו שנשבע יעקב ללבן, דכתיב אם תענה את בנותי - מתשמיש המטה". ובמדרש תהלים פרק כד ("מי יעלה בהר ה'"): "מלמד שנשבע משה ליתרו שלא יחזור למצרים שלא ברשותו". אם בשביל להגן על בתו, אם בשביל להגן על משה, או שסתם רצה בן לאחר שבע בנות, יתרו אינו מוכן לקבל את משה כפליט זמני עד יעבור זעם, או כאורח נטה ללון, אלא דורש ממנו מחויבות ארוכת טווח. ומשה מסכים. וגם אם הייתה זו הסכמה בשעת לחץ ומצוקה (כפי שאכן יש שטוענים ולכן לדעתם השבועה רפוייה) - היא מחייבת והיא בגדר שבועה.

⁹ לפי ר' נחמיה ורבותינו, אין כאן לשון שבועה, אבל קבלה. שאגב גם היא צורה של שבועה או נדר (ראה גמרא שבועות לו ע"א, תוספתא שבועות פרק ג הלכה ז ועוד) ובכל מקרה יש כאן מחויבות ולוא מחויבות פשוטה "שקבל עליו לרעות את צאנו" וכעת הוא מבקש להפסיק את רעיית הצאן וללכת לרעות את ישראל.

¹⁰ ובעמוד קודם לומדת הגמרא מהמקרה של משה עוד הלכה: את אופן התרת נדרים ש"פותחים בנולד", היינו שאחת הדרכים להתיר נדר הוא היווצרות מצב חדש שלא היה קודם לכן (שטיינזלץ שם). והובאו הדברים להלכה, ראה ר"ן ורא"ש במסכת נדרים שם וכן בבית יוסף יורה דעה סימן רכח. ויש שמקשרים את הפסוק "כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך" לעניין הנודר בשעת צרה שאולי גם בכך יש פתח למשה. ראה פירוש הר"ן בגמרא נדרים שם: "משה רבינו לא היה נשבע, אלא מתוך שהיה ירא מדתן ואבירם ולפיכך פתח לו הקב"ה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך". ובאנו לנושא המורכב של הנודר בשעת צרה שיש שמקלים בשל כך (ראה ש"ך יורה דעה סימן רכח) ויש שאדרבא מחמירים מאד (שולחן ערוך שם). ולא נרחיב בכך. עכ"פ, ראה בהמשך הגמרא שם את הסיפור על צדקיהו מלך יהודה שהערים על נבוכדנצר וחזר בו משבועה שנשבע לו ע"י שנשאל לסנהדרין על שבועתו, וסופו שהוא והסנהדרין שהתירו לו התבזו ובושו במעשיהם. כל זאת, בהשוואה עם משה שעמד בדיבורו ובא לבקש את רשותו והיתרו של יתרו.

¹¹ כאן מפליג המדרש בשבחה של יעל אשת חבר הקיני שהיא מצאצאי יתרו שהרגה את סיסרא.
¹² כאן אין שבועה ואף לא קבלה ולא מנימוסי קדם שהחיתון מחזיק בחתן, רק מנהג דרך ארץ של גמול על הכנסת אורחים ועל מתן מקלט למי שנרדף מפני פרעה, תוך נטילת סיכון לא מבוטל שהרי פרעה מלך המעצמה הגדולה ביקש את נפשו של משה. אי אפשר לצאת בראש מסע גאולה של עם מתוך כפיות טובה של הכנסת אורחים. בבחינת, "גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה" (גמרא שבת קכז ע"א, אברהם והמלאכים בתחילת פרשת וירא).

"וילך משה וישב אל יתר חותנו" - לא היה צריך לומר אלא "וישב משה". אלא אמרו רבותינו: בתחילה הלך אצל פרעה בשליחותו של הקב"ה ואחר כך "וישב אל יתר חותנו". שכך א"ל הקב"ה: אם יאמר לך יתרו כלום מן השבועה, אמור לו: בעל השבועה התיר אותי מן נדרי. לכן וילך משה ואח"כ וישב אל יתר חותנו.¹³ בנו של רבי חייא הגדול אמר: לא הלך אצל פרעה עד שהתיר לו יתרו את נדרו, ואם תאמר למה נאמר וילך משה? להיכן הלך? שהלך ליטול אשתו ובניו. אמר לו יתרו: להיכן אתה מוליכן? אמר לו: למצרים. אמר לו: אותם שהם במצרים מבקשין לצאת ואת מוליכן?! אמר לו: למחר הן עתידין לצאת ולעמוד על הר סיני לשמוע מפי הקב"ה "אנכי ה' אלהיך" ובני לא ישמעו כמו הם? מיד: "ויואמר יתרו למשה לך לשלום" - אמר לו: לך לשלום ותיכנס לשלום ותבוא לשלום.¹⁴

שכל טוב (בובר) שמות פרק יח

"כי אמר גר הייתי בארץ נכריה" - כענין שנאמר: נכריה עבודתו (ישעיה כח כא). אמר ר' אלעזר המודעי: כך אמר משה: הואיל וכל העולם עובדי ע"ז הם, אני אעבוד למי שאמר והיה העולם.¹⁵ שבשעה שנשא את צפורה לאשה השביעו יתרו שאותו בן שיהא לו תחלה יהא לע"ז. מכאן ואילך לשם שמים. וקיבל עליו על כרחו, שנאמר ויואל משה לשבת את האיש (שמות ב כא), ואין ויואל אלא לשון אלה.¹⁶

מדרש תנאים לדברים פרק ג פסוק כד ה'

"אתה החילות" - אתה התרתה לי נדרי. בשעה שאמרת לי: "לך והוצא את ישראל ממצרים" (שמות ג י), אמרתי לפניך: איני יכול שכבר נשבעתי ליתרו שאיני זז מאצלו, שנאמר: "ויואל משה לשבת את האיש" ואין הוא אלא שבועה, שנאמר: "ויואל שאול את העם" (שמואל א יד כד). ריבונו של עולם, כשם שהתרתה לי ואמרת: "לך שוב מצרים" (שמות ד יט), אף עכשיו התר נדרך שאכנס לארץ ישראל. אמר לו הקב"ה: רב לך אתה היה לך רב שיתיר את נדרך.¹⁷

¹³ ראה גם פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרק ד: "וילך משה וישב אל יתר חותנו. ולמה? ליקח את אשתו ואת בניו: ד"א שב אל יתר חותנו להתיר לו השבועה שעשה, מיד קשר הקב"ה ענן במדין והתיר לו נדרו, שנאמר ויואל משה (שמות ב כא): אל יתר. בתחילה שמו יתרו, וכאשר דברה שכינה עם משה נתמעטה כבוד יתרו ונקרא יתרו, כי לא היה כדאי יתרו למשה" ויש עוד כמה מדרשים מהם ניתן ללמוד מעין זלזול ביתרו והתערבות של הקב"ה להתרת השבועה של משה ליתרו. ואולי רק הקלה בהיתר הנדר יש כאן כפי שהסברנו בהערה 9 לעיל על הגמרא בנדרים, ראה שוב פירוש הר"ן שהבאנו בהערה 9. ע"פ נראה שמדרשים אלה הם במיעוט. זאת ועוד, הרעיון שהקב"ה התיר למשה את השבועה, שלא על דעת יתרו, יחד עם זה שמשה הלך למצרים ובעקבות הכבדת השעבוד חזר ליתרו והחזיר את אשתו וילדיו ליתרו למשמרת (ונפגשו מחדש ערב מתן תורה) - קשה לחיבור. ראה שמות רבה ה יט: "כיון שגזר כך, הלך משה למדין ועשה שם שישה חודשים ואהרון היה יושב במצרים. ואותה שעה החזיר משה את אשתו ובניו למדין". משה הולך שלא מדעתו של יתרו וכשהוא שוב במצוקה חוזר ומחזיר את אשתו ובניו למדין?! אכן, נראה שזו דעת מיעוט חריגה.

¹⁴ בנו של ר' חייא הגדול מחזיר אותנו לדעה הדומיננטית במדרשים שמשה לא הלך מחוץ לדעתו של יתרו וכאמור בהערה הקודמת הדבר מסתדר היטב עם לקיחת ציפורה והילדים למצרים והחזרתם בעקבות הכבדת השעבוד. וגם הרצון להביא את הילדים למעמד הר סיני מתגשם, בסופו של דבר, בעזרת יתרו. הוא שמביא את אשתו של משה ובניו למעמד הר סיני. עוד על הליכת משה למצרים וחזרתו, אבל תוך כיבוד השבועה ליתרו, ראה קטעי מדרשים - גניזה (מאן) יב. קטע מדרש לשמות עמוד צה: "וילך משה. מהוא וילך וישב? שהלך למצרים ואחר כך חזר למדין: דבר אחר: וילך משה, אצל חמיו להתיר נדרו, ששנו: המודר הגייה מחבירו בפניו לא יתירו שלא בפניו. למה? שלא יחשדנו על שבועת שוא. לפי כך חזר משה להתיר נדרו. ומניין שנדר משה ליתרו? אלא בשעה שבא משה אצל יתרו אמר לו: תן לי ציפורה בתך לאשה, שהיה משה רואה מעשיה נאים. אמר לו יתרו: מה את מבקש לעשות כשם שעשה יעקב זקנך, שהלך אצל לבן וגנב דעתו וברח לו חוץ מדעתו? ... מבקש את שאתן לך לצפורה? הישבע לי שאין את יוצא לך חוץ מדעתי, אחר כך אני אתן אותה לך. מיד נשבע, ויואל משה לשבת: אחר כך ויתן לו את צפורה בתו - משנשבע לו, נתנה לו ... לא עשה, אלא כיון שנגלה עליו הכתוב ואמר לו שילך בשליחותו למצרים לגאול את ישראל, אמר לו: ריבונו שלעולם, אין את שנשבעתי ליתרו שאיני הולך לי חוץ מדעתו, צריך אני לילך ולהתיר את נדרי, אלך ואטול את רשותו. הלך משה".

¹⁵ שמה הולך כאן בדרכו הסלולה של אברהם אבינו. ראה דברינו [דרכו של אברהם לאמונה בבורא עולם](#) בפרשת לך לך וכן דברינו [בין משה לאבות](#) בפרשת וארא.

¹⁶ המקור של מדרש זה הוא מכילתא פרשת יתרו מס' דעמלק והבאנו את נוסח מדרש שכל טוב שהוא ברור יותר. כאן הגענו לשבועה אחרת שנשבע משה ליתרו שנדרשת גם היא מהפסוק "ויואל משה". משה נשבע שבנו הבכור יוקדש לעבודה זרה! כל זה קשור בפרשת פסל מיכה כמסופר בשופטים פרק יח. ורבו המדרשים על פרשה "עלומה" זו, ראה אבות דרבי נתן נוסח א פרק לד, נוסח ב פרק לו, גמרא בבא בתרא קט ע"ב, שיר השירים רבה ב ג ועוד. ולא כולם מסכימים עם קו זה, ראה שמות רבה א לג. שני בנינים היו למשה גרשום שיצא לעבודה זרה ואליעזר שמזוהה עם אחד מגדולי התנאים אליעזר בן הורקנוס (במדבר רבה יט ז). וכל זה הוא באמת נושא נכבד שמן הראוי לדון בו בפעם אחרת. שים גם לב למעין סתירה פנימית שיש במדרש שמשה אומר שכל העולם עובד עבודה זרה ורק הוא יעבוד למי שאמר והיה העולם, דוגמת אברהם, וסופו שהוא מקדיש את בנו הבכור לעבודה זרה! אך אמרנו שנדון בכל בפעם אחרת ואכמ"ל.

¹⁷ מקור מדרש זה הוא בספרי דברים פסקא כז. בסוף שליחותו, בסוף ימיו, מבקש משה שהקב"ה יתיר את השבועה שנשבע שלא יכנס לארץ. השבועה שעמדה כנגד תחילת השליחות הותרה, למה לא תותר כעת גם השבועה שבסופה של השליחות? ראה איך הדברים מתחברים עם בקשתו של משה לחזור ולהיות "אזרח פשוט" עליה עמדנו בדברינו [עזה כמות אהבה](#) (במדבר רבה יט ז). זאת ועוד, משה מקיים את השבועה שהשביע יוסף את בני ישראל "והעליתם את עצמותי מזה אתכם". כולם עוסקים בשאיילת כלי

בראשית רבה פרשה ק סימן י

שישה זוגות שנותיהן שוות ... משה והלל הזקן. ר' יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא. משה עשה בפלטיין של פרעה ארבעים שנה ובמדין (ובמדבר) ארבעים שנה ושמם את ישראל ארבעים שנה. הלל הזקן עלה מבבל והוא בן ארבעים שנה, ושמם חכמים ארבעים שנה ושמם את ישראל ארבעים שנה. רבי יוחנן בן זכאי עשה פרגמטיא ארבעים שנה ולמד תורה ארבעים שנה שמש את ישראל ארבעים שנה. ר' עקיבא עשה בור ארבעים שנה ולמד תורה ארבעים שנה ושמם את ישראל ארבעים שנה.¹⁸

שבת שלום
מחלקי המים

כסף וכלי זהב ומשה עסוק בקיום שבועת יוסף (מכילתא בשלח, תוספתא סוטה פרק ד). ובמהלך שליחותו מפר משה את השבועה שונשבע הקב"ה למחות את ישראל ("נתעטף משה בטליתו וישב לו כזקן והקב"ה עומד ושואל על נדרו", שמות רבה מג ד). אבל הוא, אין לו רב שיתיר לו את נדרו! בתחילתה של הדרך היה רב שיתיר את השבועה: הקב"ה בעצמו או שמא יתרו! וכל זאת כדי לקיים את שבועת הקב"ה לאבות שיגאל את בניהם (שמות רבה ו ד). אבל בסופה, אין רב שיתיר את נדרו של הקב"ה שמשה לא ייכנס לארץ ישראל.

¹⁸ משה הוא אבטיפוס לגדולי ישראל שהיו להם חיים אחרים לפני ששמשו את ישראל. שני פרקי חיים היו למשה לפני שיצא לגאול את ישראל ועלה לשמי רום והוריד ולימד תורה לעם ישראל. שלישי מחייו היה "נסיך מצרים", שלישי היה רועה צאנו של יתרו (ובמדרשים מאוחרים היה גם ארבעים שנה מלך על כוש, ראה אוצר המדרשים אייזנשטיין עמ' 359, כנראה בשליש הראשון של בית המלוכה המצרי ששלט על כוש). רק בשליש האחרון לחייו שימש את ישראל והיה "איש האלהים". היו למשה גם חיים אחרים שאי אפשר ככה סתם להתנתק מהם ולבעוט בהם. יש מחויבות לעבר ורק בהתרת איסוריהם, שבועותיהם ונדריהם של החיים הקודמים ניתן לפתוח בחיים חדשים.